

Wstęp

Pierwsze dwie dekady XXI wieku wiążą się z istotnymi zmianami ekonomicznymi na światowym rynku. Jak wskazuje chociażby Matusiak (2010, s. 13–15), mamy obecnie do czynienia z cywilizacją postindustrialną, której funkcjonowanie opiera się na: (1) stopniowym odchodzeniu od przemysłu; (2) wzroście znaczenia zaawansowanych technologii; (3) rosnącej roli usług w międzynarodowej gospodarce oraz (4) pojawianiu się struktur sieciowych, wykorzystujących rzadkie umiejętności dużej liczby współpracujących ze sobą podmiotów.

Koźmiński (2004, s. 7) twierdzi, że w tak rozumianej rzeczywistości gospodarczej mamy do czynienia ze zjawiskiem tzw. uogólnionej niepewności, która wynika z *tempa, zakresu, zasięgu, głębokości i szybkości rozchodzenia się zmian w zglobalizowanej gospodarce* i przejawia się w trudności przewidywania coraz częstszych i coraz bardziej nieoczekiwanych zawirowań wewnątrz przedsiębiorstwa oraz w jego otoczeniu. Ponadto, granice pomiędzy poszczególnymi podmiotami zacierają się coraz bardziej, każda z organizacji musi zaś uwzględniać w swoich decyzjach opinie oraz potrzeby poszczególnych grup interesariuszy (Obłój, 2014, s. 188). Funkcjonujące w takich warunkach przedsiębiorstwa tworzą w otoczeniu relacje, w ramach których poszukują możliwości rozwoju i realizacji celów. W efekcie tych poszukiwań często zawierają porozumienia. Jednym z przykładów takiej kooperacji jest zaś współpraca biznes – nauka.

Pierwsza część niniejszej monografii, zatytułowana „Współpraca”, zawiera szerokie spojrzenie na problematykę kooperacji przedsiębiorstw z podmiotami otoczenia i ma stanowić podwalinę teoretyczną pod zawarte w książce dalsze rozważania, ogniskujące uwagę czytelnika na tematyce konkretnego rodzaju współpracy, nawiązywanej pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowo-badawczymi. W rozdziale pierwszym są opisane relacje międzyorganizacyjne, stanowiące fundament dla wzajemnego oddziaływania organizacji oraz tło dla procesów zarządzania współpracą międzyorganizacyjną. Po zakorzenieniu tematyki relacji w dorobku

nauk o zarządzaniu i przedstawieniu podstawowych perspektyw badawczych, zostanie tutaj opisane znaczenie relacji dla kształtowania sieci międzyorganizacyjnych.

Podczas analizy problematyki relacji należy wyraźnie rozróżnić zależności oparte na wymianie informacji i zasobów albo transferze technologii, od tych, których podstawę stanowią powiązania kapitałowe pomiędzy podmiotami czy umowy kupna-sprzedaży. W ciekawy sposób formy koordynowania działalności rynkowej dzieli np. Powell (1990, s. 300–305), który, obok (1) powiązań opierających się na zasadach rynkowych, wymienia też (2) relacje wynikające z zależności hierarchicznej oraz (3) relacje o strukturze sieciowej. **W książce omówiono przede wszystkim te formy współpracy, w ramach których następuje przepływ wiedzy, informacji oraz doświadczeń pomiędzy niezależnymi partnerami.**

W rozdziale drugim rozwinięto tematykę współpracy o zagadnienia dotyczące kooperacji i koopetycji przedsiębiorstw w otoczeniu, potencjalnych korzyści motywujących do nawiązywania współpracy, zagrożeń we współpracy oraz jej podstawowych form. Tę część pracy kończy analiza współpracy z perspektywy procesowej, ujmująca między innymi jej poszczególne etapy oraz specyfikę.

Warunki funkcjonowania gospodarki determinują działalność przedsiębiorstw, które m.in. muszą nieustannie dostosowywać się do dynamicznie zmieniających się potrzeb nabywców. Charakter i zakres prowadzonej działalności powinien też współgrać z przyjętymi sposobami komunikowania się z otoczeniem, oddziaływania na nie i wykorzystywania jego potencjału. **Coraz częściej sukces rynkowy przedsiębiorstwa zależy od umiejętności tworzenia relacji międzyorganizacyjnych i zarządzania współpracą, a co za tym idzie – również od zdolności pozyskiwania rzadkiej wiedzy oraz innych zasobów z otoczenia.** Wyzwanie to dotyczy też polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Warto zauważyć, że rodzime podmioty funkcjonują w tzw. gospodarce wschodzącej. Co do zasady, muszą się one mierzyć na globalnym rynku z konkurentami, którzy rozwijali się w realiach gospodarki wolnorynkowej kilkadziesiąt lat dłużej i łatwiej im było wzbogacić się, solidnie ugruntować pozycję rynkową, a także zabezpieczyć dostęp do cennych zasobów.

W rozdziale trzecim omówiono specyficzną rolę współpracy przedsiębiorstw z jednostkami naukowo-badawczymi, która będzie rozważana z perspektywy jej znaczenia dla innowacyjności przedsiębiorstw oraz rozwoju innowacyjnego polskiej gospodarki. Z punktu widzenia przedsiębiorstwa współpraca ta stanowi bowiem jedną z metod pozyskiwania nowinek technologicznych oraz ciągłego usprawniania posiadanych technologii. W skali makroekonomicznej zaś może się ona przełożyć na innowacyjność całej

gospodarki, stać się motorem napędowym do dalszego rozwoju oraz wpływać na jej światową pozycję ekonomiczną.

Obie powyższe perspektywy współpracy biznes – nauka zostały skomentowane w oparciu o wartości wskaźników innowacyjności polskiej gospodarki na tle gospodarek unijnych i światowych, na podstawie analizy sposobu organizacji i stanu tej współpracy w Polsce, w odniesieniu do podstawowych motywatorów i barier jej towarzyszących oraz do przykładów z zagranicy. Omawiana problematyka jest więc ukierunkowana na wyzwania charakterystyczne dla polskiej rzeczywistości gospodarczej.

W drugiej części książki, pt.: *Zarządzanie*, główny ciężar tematyczny jest przeniesiony na szeroko rozumiany i holistycznie traktowany problem skutecznego zarządzania współpracą biznes – nauka z perspektywy innowacyjnie ukierunkowanego przedsiębiorstwa. By zapewnić możliwie szeroką analizę w tym zakresie, w rozdziale czwartym rozwinięto problematykę innowacyjności i działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa, sposobów formułowania strategii innowacyjnych, znaczenia poprawnie przeprowadzonego procesu innowacyjnego oraz transferu techniki. Wszystkie te zagadnienia stanowią bowiem pierwszoplanowe tło dla współpracy przedsiębiorstw z jednostkami naukowo-badawczymi, która ma na celu pobudzenie ich rozwoju innowacyjnego.

Tematyka rozdziału piątego odnosi się z kolei do wyzwań, przed którymi stoi menedżer zarządzający współpracą przedsiębiorstwa z jednostkami naukowo-badawczymi. Wiąże się ona między innymi z umiejętnościami planowania współpracy, zarządzania relacjami czy budowania zaufania pomiędzy partnerami, które jest uważane za czynnik determinujący możliwość przekraczania granic organizacji przez jej pracowników (Zaheer i in., 1998, s. 142). Podczas zarządzania współpracą ważne są też umiejętności zarządzania zasobami, wiedzą i ryzykiem. Ponadto, istotna staje się umiejętność oszacowania efektów kooperacji, np. pod kątem jej potencjału ekonomicznego. Decydując się na współpracę, należy też określić wiele kwestii formalnych, jak np.: podział zysków wynikających z wdrożenia innowacji czy przynależność praw autorskich do wspólnie opracowanego rozwiązania.

W rozdziale szóstym znajduje się empiryczna kontynuacja rozważań podejmowanych do tej pory w książce, a stanowią ją badania ankietowe przeprowadzone na grupie 59 przedsiębiorstw i 66 jednostek naukowo-badawczych zaangażowanych we współpracę w ramach finansowanych ze źródeł budżetowych projektów badawczo-rozwojowych. Wśród przebadanych zagadnień występują tam czynniki wpływające na współpracę, takie jak: zaufanie, trwałość relacji, zarządzanie wiedzą, planowanie podziału spodziewanych korzyści oraz przestrzenna bliskość. Opisane też zostały charakterystyczne kło-

poty, konflikty, stimulatory współpracy oraz jej nieefektywne, wymagające usprawnienia obszary.

W książce dominuje punkt widzenia przedsiębiorstwa. Nie bez powodu więc tematyka zarządzania przez nie współpracą biznes – nauka jest poprzedzona wyczerpującym przeglądem literatury odnoszącym się ogólnie do relacji międzyorganizacyjnych nawiązywanych przez organizacje w otoczeniu, czy do szeroko rozumianej współpracy międzyorganizacyjnej, analizowanej z perspektywy przedsiębiorstwa.

Należy też pamiętać, że podobnie jak współpraca biznes – nauka jest specyficznym rodzajem współpracy międzyorganizacyjnej, tak i współpraca w ramach finansowanych projektów, opisywana w części badawczej, stanowi pewien specyficzny rodzaj współpracy biznes – nauka. Może ona być też realizowana w innych obszarach, np. w ramach bezpośrednich zleceń z biznesu do nauki, co oczywiście implikowałoby inne wyzwania z zakresu zarządzania.

Relacje międzyorganizacyjne stanowią równie istotne tło dla współpracy biznes – nauka, jak działalność innowacyjna oraz problematyka innowacyjności całej gospodarki. Warto bowiem pamiętać, że jednym z podstawowych celów tej współpracy w skali mikro jest tworzenie i komercjalizacja nowych rozwiązań technologicznych, a więc zaistnienie innowacji, na podstawie której przedsiębiorstwo liczy na wzmocnienie pozycji konkurencyjnej. Z kolei w skali makro większa liczba jednostkowo pojawiających się innowacji wpływa na wzrost innowacyjności całej gospodarki.

Co więcej, zależność ta jest dwustronna. Z jednej strony sukces pojedynczego aktu współpracy biznes – nauka przyczynia się do zwiększania innowacyjności całego kraju, z drugiej – innowacyjnie ukierunkowana polityka gospodarcza na poziomie państwa i regionu wpływa na efektywniejszą kooperację przedsiębiorstw z jednostkami (choćby ze względu na dostęp do najnowszej wiedzy naukowo-technicznej). Skala sukcesu omawianej współpracy w odniesieniu do całej gospodarki zależy więc od jednostkowych prawdopodobieństw osiągnięcia sukcesu, we współpracy w ramach każdego z pojedynczych przedsięwzięć, realizowanych wspólnie przez przedsiębiorstwa i jednostki naukowo-badawcze. Pytanie więc brzmi: co zrobić, by zwiększyć prawdopodobieństwo takiego sukcesu?

Używane w książce określenie „jednostka naukowo-badawcza” lub „jednostka” odnosi się do wszystkich podmiotów, które kształtują sferę nauki. Przykładowo, Grudzewski i Hejduk (2008, s. 45) zaliczają do niej: szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe (tzw. JBR-y), placówki Polskiej Akademii Nauk oraz inne podmioty wspomagające i obsługujące naukę.

Wśród celów niniejszej monografii należy przede wszystkim wyróżnić:

1. **Przegląd literatury z zakresu relacji międzyorganizacyjnych, współpracy międzyorganizacyjnej, innowacyjności gospodarki, zarządzania działalnością innowacyjną oraz zarządzania współpracą.** W efekcie tego przeglądu planuje się, po pierwsze, osadzenie relacji międzyorganizacyjnych na gruncie teorii nauk o zarządzaniu oraz wyróżnienie nurtów teoretycznych i podejść badawczych odnoszących się do współpracy międzyorganizacyjnej, które szczególnie trafnie opisują sytuację przedsiębiorstwa podczas współpracy biznes – nauka. Po drugie, planuje się wykazanie związku pomiędzy współpracą biznes – nauka a innowacyjnością gospodarki, a także wyróżnienie czynników wpływających na poziom tej współpracy w Polsce i na świecie. Po trzecie, ma zostać uwypuklona rola tego typu współpracy w działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, między innymi z perspektywy ciągłości procesu innowacyjnego oraz realizowanych przez przedsiębiorstwa strategii innowacyjnych. Po czwarte wreszcie, planuje się wyróżnić czynniki determinujące zarządzanie współpracą międzyorganizacyjną z perspektywy ich przydatności dla przedsiębiorcy podczas współpracy biznes – nauka.
2. **Diagnozę aktualnego stanu współpracy biznes – nauka w Polsce,** w tym podstawowych sił motorycznych oraz barier, a także sposobu organizacji tej współpracy na poziomie regionalnym i ogólnokrajowym.
3. **Ocenę czynników determinujących zarządzanie współpracą biznes – nauka** planuje się zweryfikować na podstawie doniesień literaturowych oraz badań empirycznych nad rolą: (1) planowania podziału korzyści, (2) doświadczenia we współpracy, (3) trwałości relacji, (4) odległości geograficznej partnerów, a także (4) zarządzania zaufaniem, (5) zasobami, (6) wiedzą oraz (7) ryzykiem w zarządzaniu współpracą biznes – nauka przez przedsiębiorstwo, które z tych czynników stymulują współpracę, a które wymagają poprawy, jakie są podstawowe kłopoty, czego dotyczą konflikty i jakie są jej główne wyzwania.

* * *

Autor niniejszego opracowania składa serdeczne podziękowania uczestnikom badania ankietowego – przedstawicielom przedsiębiorstw oraz jednostek naukowo-badawczych wymienionych w pierwszym załączniku, których wkład w opracowanie tej publikacji jest kluczowy. Dzięki ich otwartości oraz czasowi poświęconemu na wypełnienie ankiet, a niejednokrotnie też na wyczerpujące, szczegółowe dyskusje dotyczące problematyki poruszanej w publikacji, możliwe było uzupełnienie rozważań teoretycznych wartościowym materiałem empirycznym.

Szczególne wyrazy podziękowania autor książki składa Profesorowi Andrzejowi Jasińskiemu. Jego pomoc stanowiła źródło wartościowych inspiracji oraz wsparcia i to zarówno na etapie prac nad materiałem teoretycznym, jak i podczas zbierania oraz pracy nad materiałem empirycznym. Liczne, bieżące komentarze przyczyniły się do uwypuklenia najbardziej wartościowych wątków oraz ukierunkowania narracji na najbardziej istotne dla autora kierunki poznawcze. Swoje podziękowania autor kieruje również względem Recenzentów książki: Profesora Alfredy Kamińskiej oraz Profesora Pawła Głodka. Dzięki ich cennym, trafnym uwagom treść książki została ostatecznie szczegółowo dopracowana oraz skomentowana. Ich sugestie przyczyniły się także do wzbogacenia narracji o wartościową treść i konkluzje.